

DERLEME MAKALESİ / REVIEW ARTICLE

TÜRKİYE'DE ÖNLİSANS DÜZEYİNDE SAĞLIK EĞİTİMİ VE GELECEĞİ

HEALTH EDUCATION AND ITS FUTURE IN TURKEY AT THE LEVEL OF ASSOCIATE DEGREE

Dr. Öğr. Üyesi Bülent ÖZGÜL¹

ÖZ

Türkiye'de birçok alanda olduğu gibi sağlık sektöründe de insan kaynakları planlaması ve yönetiminde çeşitli sorunlar yaşanmaktadır. Sağlık Bakanlığı'nın stratejik ve kısa vadeli planlamalarla sıkı bir disiplinle uygulamaya çalıştığı insan kaynakları politikalarına karşın, eğitim kuruluşlarındaki planlama ve uygulama çalışmalarının sektörün ihtiyaçlarıyla yeterince uyumlu sürdürülemediği görülmektedir. Sağlık sektöründe bazı branşlarda yetersiz yetişmiş eleman durumu görülürken; bazı branşlarda ihtiyacın çok üzerinde eleman yetiştirildiği görülmektedir. Her iki durumda da genel olarak eğitim düzeyinin yeterliliğiyle ilgili tartışmalar da sürmektedir. Bu çerçevede, Türkiye'de önlisans düzeyindeki sağlık eğitimi de benzer sorunları bünyesinde barındırmaktadır. Birçok alanda fazla program ve aşırı kontenjan, az sayıda alanda da yetersiz program ve kontenjan verildiği görülmektedir. Türkiye'nin sağlık politikaları ve sağlıkta insan kaynaklarıyla ilgili politikaları bakımından, önlisans düzeyinde sağlık eğitiminin yeniden değerlendirilmesinde yarar bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sağlık, Eğitim, Önlisans, Planlama, İnsan Kaynakları.

JEL Sınıflandırma Kodları: I10, I20, I23.

ABSTRACT

As in various sectors in Turkey, there are also many problems in the health sector in terms of human resources planning and management. Despite the human resources policies that the Ministry of Health seeks to implement with a strict discipline in strategic and short-term, it seems that planning and implementation studies in educational institutions are not adequately aligned with the needs of the sector. While in some branches of the health sector, inadequately trained personnel are observed, it seems that some branches have raised more than necessary staff. In both cases, debates about the adequacy of the education level in general prevail. In this framework, associate degree health education in Turkey has similar problems. It is seen that there are many programs and excessive quotas in many areas while in few areas, there are inadequate programs and quotas. In this framework, associate degree health education in Turkey has similar problems. Regarding Turkey's health policies and policies related to human resources in health, reassessment of health education at associate degree level would be beneficial.

Keywords: Health, Education, Associate Degree, Planning, Human Resources.

JEL Classification Codes: I10, I20, I23.

¹ Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Yalvaç Meslek Yüksekokulu, Pazarlama ve Reklamcılık Bölümü, bulentozgul@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-6214-1827>

1. GİRİŞ

Sağlık sektörü, doğru insan kaynakları yönetiminin çok daha büyük önem arz ettiği bir alandır. Doğrudan toplumun sağlık ihtiyaçlarının karşılanması sonucuna etki ettiği için, doğru insan kaynakları planlama ve uygulaması yapılamamasının en başta gelen sonuçları, sağlık hizmetlerinde yetersizlik, verimsizlik ve eşgüdümsüzlük olarak ortaya çıkmaktadır.

Doğru insan kaynakları yönetiminin önemli parçalarından biri de eğitimidir. Sağlık eğitiminin planlanması ve organizasyonu ile buradan yetiştirilecek elemanların, ülkedeki sağlık kuruluşlarının insan kaynakları planlama ve organizasyon yapılarıyla uyumlu olması büyük önem taşımaktadır.

Sağlık eğitiminde ve sağlık insan kaynakları planlamasında önemli bir yere sahip olan önlisans düzeyinde sağlık eğitiminin doğru planlanması ve yönetilmesi, Türkiye'deki sağlık sektörünün önemli sorunlarından biridir. Zira sağlık hizmetlerinin yürütülmesinde, hekimler ve hemşirelerin sayısına oranla daha fazla sayıda tekniker düzeyinde elemana ihtiyaç duyulmakta olup; ülkemizde ihtiyaç duyulan alanda yetersiz eleman sıkıntısı, belli alanlarda eleman fazlalığı, genelde de eğitim yetersizliği gözlenen bir durumdur.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de önlisans düzeyinde sağlık eğitiminin şu anki verilerini ortaya koyarak, Sağlık Bakanlığı'nın bu konuyla ilgili olarak belirlemiş olduğu hedeflerle ilişkisini analiz etmek; sonucunda da önlisans düzeyinde sağlık eğitimiyle ilgili olarak yapılacak planlama ve düzenleme çalışmalarına katkı sağlamaktır. Çalışmanın kapsamı, Sağlık Bakanlığı ve YÖK tarafından sağlık teknikeri ünvanı verilmesi uygun görülen önlisans programlarıyla sınırlı tutulmuştur. Sağlık sektöründe çalışmakla beraber, sağlık teknikeri kabul edilmeyen önlisans programları değerlendirme dışı tutulmuştur. Çalışmada, Sağlık Bakanlığı, YÖK ve ÖSYM verileri ele alınarak, bir mevcut durum analizi ve gelecek projeksiyonu yapılmıştır. Bu çalışma, hem YÖK hem Sağlık Bakanlığı planlamalarına hem de bu alanda kariyer yapmayı planlayan gençlere katkı sağlamayı hedeflemektedir. Özet olarak, bu çalışmada, ülkemizdeki önlisans düzeyinde sağlık eğitiminin durumu ortaya konulmaya ve geleceğiyle ilgili projeksiyon oluşturulmaya çalışılacaktır.

2. TÜRKİYE'DE SAĞLIK EĞİTİMİNİN GEÇMİŞİ

Türkiye'de sağlık eğitiminin geçmişine baktığımızda, orta öğretim, önlisans ve lisans düzeyinde farklı yapılanmanın olduğunu görüyoruz. Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana sağlık eğitimi çeşitli eğitim düzeylerinden geçmiştir. 1925'te ilkokula dayalı olan meslek eğitimi, 1955'te bir yanıyla üniversite düzeyine çıkarken, diğer yanıyla orta öğrenim düzeyinde sürdürülmüştür (Özcan ve Yiğit, 2000: 14).

Sağlık memurluğu alanında ilk önemli girişimle, 1924 yılında Küçük Sıhhat Memuru Mektebi açılmış ve iki yıllık yatılı eğitim sonrası iki yıl mecburi hizmet konulmuş ve gezici sağlık memuru ünvanı ile kırsal bölgelerde görev yapmışlardır. Ayrıca 150 ilçe merkezinde Tedavi Evleri kurulmuş ve hekim ile birlikte sağlık memurları hizmet vermişlerdir. 1940 yılından sonra Bakanlık, sağlık memuru ve ebe yetiştirilmesinde Köy Enstitülerinden yararlanmayı planlamıştır. Bu amaçla bünyelerinde Köy Sağlık Memurluğu ve Köy Ebesi Kolu oluşturulmuş ve gönüllü olarak öğrencilerin 3. sınıftan sonra bu kollara ayrılması sağlanmıştır. Ancak 1950 yılında Köy Enstitüleri bünyesinde yer alan bu kollar kapatılarak ülke sağlığı için yararlı olan bu grup sağlık insan gücü yetiştirilmesine son verilmiştir. Bu dönemden sonra sağlık memuru yetiştirilmesine, üç yıllık bir eğitim ile Sağlık Memurluğu Okullarında devam edilmiştir (Özcan, 2011: 4).

Ülkemizde ilk olarak bir askeri hekim olan Besim Ömer Paşa, Japonya'da kadın hastabakıcı yetiştirilmesinde uygulanan yöntemi İstanbul'da uygulamaya karar vermiş ve şehrin tanınmış ailelerinin kızlarını, "Gönüllü Hastabakıcılık Kursu"na çağırmıştır. 1925 yılında Kızılay Derneği'ne bağlı Kızılay Hastabakıcı Okulu kurulmuştur (Ergöl, 2011: 153). Ergöl'e göre, ülkemizde yükseköğretimde hemşirelik eğitiminin başlaması bir ihtiyaçtan kaynaklanmamış, Florence Nightingale Hemşirelik Okulları ve Hastaneleri Vakfı gibi bazı uluslararası kuruluşların etkisi ile olmuştur (Ergöl, 2011: 153). Yükseköğretimde hemşirelik eğitimi ilk olarak 1955 yılında Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu ile başlamış, 1992 yılına kadar altı hemşirelik yüksekokulu ve üniversitelere bağlı önlisans hemşirelik programları öğrenime başlamıştır (Ökdem ve diğerleri, 2000: 6).

Tıp biliminde ve uygulama alanında meslekler arasında ara insan gücünün nitelikli ve çağın teknolojik gelişimine ayak uyduracak tarzda yetiştirilmesi amacı ile ülkemizde ilk kez YÖK'ün 07.02.1985 tarihli kararıyla Hacettepe Üniversitesi'nde ve İstanbul Üniversitesi bünyesinde ilk Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulları

açılmıştır. Bu okulları 06.05.1985 tarihli kararla Uludağ Üniversitesi'nde, 05.06.1985 tarihli kararla Gazi Üniversitesi'nde açılan okullar izlemiştir. Bu yüksekokullarda Odyometri, Protez-Ortez, Diş Protez, Radyoloji, Tıbbi Dokümantasyon ve Sekreterlik, Tıbbi Laboratuvar ilk açılan programlar olmuştur (Hızel ve Kumbasar, 2000: 2).

Diğer yandan, Sağlık Bakanlığı, Mart 1992'de yapılan "I. Ulusal Sağlık Kongresi"nde belirlenen hedefler doğrultusunda, "Sağlık Eğitimini Yeniden Yapılandırma Projesi" başlatmıştır. Sağlık Bakanlığı, 10 Eylül 1992 tarihinde YÖK ile imzaladığı ilk protokol ile bir kısım sağlık meslek lisesini üniversitelere devretmiş, bu okullar "Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulları"na dönüştürülerek iki yıllık önlisans eğitimi vermeye başlamışlardır (Özcan ve Yiğit, 2000: 15). Sağlık Şurası kararları doğrultusunda, Sağlık Eğitimi Genel Müdürlüğü, Mayıs 1995'te ebe-hemşire ve sağlık memurları eğitiminin YÖK bünyesinde ve lisans düzeyinde yapılması kararını benimsemiştir (Oktay ve Aksayan, 1998: 77). Resmi Gazete'de 2 Kasım 1996 tarihinde yayımlanan Bakanlar Kurulu kararıyla ülkemizde 79 Sağlık Yüksekokulu açılmış, sağlık meslek yüksekokullarının Hemşirelik ve Ebelik önlisans programları lisansa devredilerek kapatılmıştır (Özcan ve Yiğit, 2000: 15).

Türkiye'de önlisans sağlık meslekleri eğitimi, Diş Hekimliği, Tıp, Eczacılık, Fizyoterapi, Beslenme ve Diyetetik gibi yükseköğrenim programlarının dışında kalan ve sağlık alanında, mesleki yeterlilikler temelinde önlisans düzeyinde eğitim-öğretim verilen, mesleki beceri ve deneyim kazandırılan ve mesleklerini yasal yetkiler çerçevesinde yapabilme sorumluluğunu taşıyan Anestezi, İlk ve Acil Yardım, Tıbbi Görüntüleme, Tıbbi Laboratuvar Teknikleri, Podolog gibi Sağlık Teknikleri yetiştirilen diploma programlarıdır (Taştan, 2017: 2).

Türkiye'de bugün geldiğimiz noktada, lise düzeyinden doktora düzeyine çeşitli düzey ve alanlarda yaygın bir sağlık eğitimi yapısı oluşmuştur.

3. TÜRKİYE'DE SAĞLIK SEKTÖRÜNDE İNSAN KAYNAKLARI VE PLANLAMASI

Sağlık sektörü, insan kaynakları planlamasının daha çok önem taşıdığı bir alandır. Sonuçları bakımından taşıdığı önemin yanı sıra, personel yetiştirmenin belli bir süreç aldığı ve stratejik olarak planlama yapılmasının zorunlu olduğu bir alandır. Avcı ve Ağaoğlu'na göre, sağlıkta insan kaynakları planlaması, personel arzı ve talebi arasındaki dengeyi kuracak stratejiler geliştirilmesi esasına dayanır. Ayrıca, sağlık profesyonellerinin eğitiminin uzun bir zaman alması nedeni ile oldukça kompleksdir (Avcı ve Ağaoğlu, 2014: s. 85).

Ülkemizde sağlık insan kaynakları planlaması çalışmaları ilk olarak Dr. Refik Saydam'ın bakanlık döneminde (1923-1937) gerçekleştirilmiş, planlı kalkınma dönemine geçilen 1960'lı yıllardan bu yana konunun önemi korunmuş ve sağlık insan kaynaklarına yönelik hedefler kalkınma planlarında yer almıştır. İlk kalkınma planında (1963-1967) sağlık sektöründe insan kaynaklarına yönelik, "15 yıl içinde sağlık personeli sayısı, mevcut durumunun 2,5 katına, yardımcı sağlık personeli sayısı ise bugünkünün 6 katına çıkarılacaktır" hedefi belirlenmiştir. Bütün kalkınma planlarında sağlık sektöründe insan kaynaklarıyla ilgili önem vurgulanmış, son yayımlanan Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (2014-2018), kaliteli ve maliyet etkin bir sağlık hizmet sunumu için sağlık insan kaynaklarında iyileşme ihtiyacının devam ettiği vurgulanmıştır (Avcı ve Ağaoğlu, 2014: s. 85).

Anayasanın 56. maddesi, "*Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir. Devlet herkesin hayatını beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlama; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi artırarak, işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler. Devlet, bu görevini kamu ve özel kesimdeki sağlık ve sosyal kurumlardan yararlanarak, onları denetleyerek yerine getirir. Sağlık hizmetlerinin yaygın bir şekilde yerine getirilmesi için kanunla genel sağlık sigortası kurulabilir.*" hükmüyle, devletin sağlık alanındaki planlayıcı ve düzenleyici rolünün ana sınırlarını çizmiştir.

Bu çerçevede, özellikle son yıllarda bu konuda önemli adımlar atılmış, Sağlık Bakanlığı'nın görev ve yetkileriyle ilgili 663 no.lu KHK'da "Sağlık insan kaynakları planlaması yapmak, sayı ve nitelik olarak ihtiyaca uygun insan kaynakları yetiştirilmesi için ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak" ve "Mevcut sağlık insan gücünü, kamu ve özel kurum ve kuruluşlar düzeyinde planlamak ve istihdamın, bu plan çerçevesinde yürütülmesini denetlemek" hükümleri getirilmiştir. Bu doğrultuda, 21.06.2012 tarihinde Sağlık Hizmetleri Genel

Müdürlüğü bünyesinde Sağlık İnsan Gücü Planlama Daire Başkanlığı kurulmuştur. (Avcı ve Ağaoğlu, 2014: s. 87-88).

Bu noktada, Türkiye’de sağlık sektöründe tüm kuruluşları, özelinde sağlık eğitimi veren kuruluşları da bağlayan en önemli stratejik çerçeve, Sağlık Bakanlığı’nın ortaya koyduğu “Sağlıkta İnsan Kaynakları 2023 Vizyonu” adlı yayını ve buna dayalı olarak 2014 yılında Sağlık Bakanlığı’nca hazırlanan “2023 Sağlık İş Gücü Hedefleri ve Sağlık Eğitimi” raporudur.

Sağlık Bakanlığı’nca hazırlanan bu raporda toplam 36 sağlık mesleğine ilişkin 2023 yılı ihtiyaçları belirlenmiş, eğitimdeki mevcut durumdan yola çıkarak arz projeksiyonları yapılmış, arz - ihtiyaç projeksiyonları karşılaştırılarak eğitim gereksinimine yönelik öneriler geliştirilmiştir. Raporun amacı, sağlık hizmetlerindeki iş gücü ihtiyacının belirlenmesinin yanı sıra gelecekte arz - ihtiyaç dengesinin mümkün olan en iyi durumda olabilmesi için öneriler getirmek olarak belirtilmiştir. (Sağlık Bakanlığı, 2014: III)

Söz konusu raporda, Sağlık Bakanlığı’nın 2023 vizyonu varsayımları esas alınmış ve 2023 yılında ihtiyaç duyulacak sağlık çalışanı sayıları meslek gruplarına göre belirlenmiştir. Esas alınan temel varsayımlar şu şekilde aktarılmıştır:

- 2023 yılı nüfusu 84 milyon civarında olacaktır,
- Kaba doğum hızında az da olsa kademeli bir azalma olacaktır,
- Nüfus artış hızı, yaklaşık % 1,2 civarında kalacaktır,
- Mevcut hastalık paternleri devam etmekle birlikte, yaşlı nüfusun ve doğumda beklenen yaşam süresinin artmasıyla paralel olarak kronik hastalıklar ve geriatrik hastalıklar artacaktır,
- Gayri safi yurt içi hasıladaki büyüme yıllık % 4 civarında olacaktır,
- 2023 yılında, mevcut hastane sayısında büyük bir değişme olmamakla birlikte 10.000 kişiye düşen hastane yatağı sayısı 29-31 civarında olacaktır. (Sağlık Bakanlığı, 2014: 3)

Söz konusu rapor, eğitimdeki mevcut durumun devamı halinde oluşacak arzın bazı meslek gruplarında hedefin üzerinde, bazılarında altında olduğunu; bazı mesleklerde bir denge varken bazılarında ise çok büyük farkların bulunduğunu göstermektedir.

Raporun çalışma bakımından en önemli verisi, bir özet tablo şeklinde verilen “2023 hedefleri ile mevcut eğitimin devamında oluşacak arzın karşılaştırılması” tablosudur. Çalışmaya rehber olacak tablo şu şekildedir: (Sağlık Bakanlığı, 2014: 1-2).

Tablo 1. Sağlık Bakanlığı 2023 Sağlık İşgücü Hedefleri ile Mevcut Eğitimin Devamında Oluşacak Arzın Karşılaştırılması

Meslek	2014 Mevcut İş Gücü	2023 Hedefi	Mevcut Durumun Devamı Halinde Oluşacak Arz
Acil tıp teknikerliği	4.800	27.000	30.300
Acil tıp teknisyenliği	29.738	50.000	59.400
Adli tıp teknikerliği	40	260	450
Ağız ve diş sağlığı teknikerliği	6.500	20.000	9.518
Ameliyathane teknikerliği	411	10.500	3.006
Anestezi teknisyenliği / teknikerliği	9.287	10.500	31.500
Biyomedikal mühendisliği	435	1.100	
Dil ve konuşma terapistleği	130	850	653
Diş hekimliği	21.268	38.000	44.800
Diş protez teknisyenliği / teknikerliği	3.926	10.150	9.620
Diyaliz teknikerliği	4.370	6.300	8.605
Diyetisyenlik	2.118	4.300	16.800
Ebe yardımcılığı		13.000	
Ebelik	52.471	70.000	67.200
Eczacılık	26.642	31.300	39.400
Eczane Teknikerliği		62.750	58.600
Elektronörofizyoloji teknikerliği	26	2000	1.250
Ergoterapistlik ve ergoterapi teknikerliği	200	3.500	1.000
Fizyoterapi teknikerliği	441	3.500	10.700
Fizyoterapistlik	3.069	10.000	29.200
Hekimlik	128.181	200.000	205.300
Hemşire yardımcılığı		23.900	
Hemşirelik	152.254	315.000	321.000
Klinik psikologluk	2.640	3.500	2.660
Laboratuvar teknisyenliği / teknikerliği	18.039	22.000	56.600
Mamografi teknikerliği		1.500	
Odyologluk ve odyometri teknikerliği	1.216	3.550	5.000
Ortez-protez teknisyenliği / teknikerliği	729	1.012	2.740
Perfüzyonistlik	707	950	
Podologluk		1.000	
Radyoterapi teknikerliği	331	2.800	3.460
Sağlık bakım teknisyenliği		48.900	
Sağlık fizikçiliği	82	1.050	560
Tıbbi cihaz teknikerliği		1.850	
Tıbbi görüntüleme teknisyenliği/teknikerliği	13.449	26.000	37.100
Tıbbi sekreterlik	48.450	90.000	87.300

4. SAĞLIK ÖNLİSANS EĞİTİMİNİN BUGÜNKÜ DURUMU

Türkiye’de farklı alanlarda sağlık profesyonellerinin yetiştirildiği Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokullarında verilmekte olan ön lisans eğitimi sonucunda, mezunların sahip olması beklenen bilgiler (kuramsal ve olgusal bilgi), beceriler (bilişsel ve uygulamalı), yetkinlikler (bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliği, öğrenme yetkinliği, iletişim ve sosyal yetkinlik, alana özgü yetkinlik), Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi (TYYÇ) 5. Düzey (Önlisans Eğitimi) Yeterlilikleri çerçevesinde tanımlanmıştır. TYYÇ 5. Düzey (Önlisans Eğitimi) Yeterlilikleri çerçevesinde tanımlanmış olan bu yeterlilikler ile uyumlu olarak Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokullarında eğitim programlarının geliştirilmesi çalışmaları yapılmıştır. (Gayef, 2017: 14)

Ülkemizde sağlık eğitimin bugünkü fotoğrafını çektiğimizde, 2017 ÖSYS kılavuzu baz alındığında, Türkiye’de 31 farklı sağlık önlisans programında toplam 125.690 kontenjan bulunmaktadır.

Meslek Yüksekokulları’nda 2017-2018 eğitim ve öğretim yılı itibariyle önlisans düzeyinde eğitim verilen ve mezunlarının sağlık teknikeri olarak kabul edildiği bölüm ve programlar şunlardır (Bu sayılara değişen sayılardaki okul birincisi kontenjanları dahil değildir):

Tablo 2. 2017 Yılı ÖSYS Kılavuzu’na göre Türkiye’de Sağlık Önlisans Program ve Kontenjanları ile Programların Doluluk Oranları Verisi

	Bölüm adı	Program adı	Türkiye’de Mevcut Program Sayısı	Toplam Öğrenci Kontenjanı	Doluluk Oranı (2017 ÖSYS)	
					Devlet Üni. (%)	Vakıf Üni. (%)
1	Elektronik ve Otomasyon	Biyomedikal Cihaz Teknolojisi	64	3.360	72,09	26,64
2	Veterinerlik	Laborant ve Veteriner Sağlık	63	6.330	83,59	-
3	Sağlık Bakım Hizmetleri	Yaşlı Bakımı	98	6.793	62,06	50,00
4	Sağlık Bakım Hizmetleri	Evde Hasta Bakımı	21	1.005	59,30	12,50
5	Sağlık Bakım Hizmetleri	Podoloji	6	205	100,00	37,50
6	Dişçilik Hizmetleri	Ağız ve Diş Sağlığı	59	3.537	100,00	75,31
7	Dişçilik Hizmetleri	Diş Protez Teknolojisi	36	1.973	100,00	49,61
8	Tıbbi Hizmetler ve Tekn.	İlk ve Acil Yardım	176	10.052	99,98	100,00
9	Tıbbi Hizmetler ve Tekn.	Tıbbi Laboratuvar Teknikleri	144	7.953	98,76	43,04
10	Tıbbi Hizmetler ve Tekn.	Optisyenlik	67	3.333	99,87	46,35
11	Tıbbi Hizmetler ve Tekn.	Ortopedik Protez ve Ortez	20	902	100,00	38,72
12	Tıbbi Hizmetler ve Tekn.	Tıbbi Görüntüleme Teknikleri	112	6.354	99,96	63,97
13	Tıbbi Hizmetler ve Tekn.	Radyoterapi	38	1.977	100,00	39,18
14	Tıbbi Hizmetler ve Tekn.	Odyometri	51	3.064	99,83	47,95
15	Tıbbi Hizmetler ve Tekn.	Ameliyathane Hizmetleri	69	3.794	99,88	56,38
16	Tıbbi Hizmetler ve Tekn.	Anestezi	98	5.797	99,95	87,76
17	Tıbbi Hizmetler ve Tekn.	Diyaliz	55	3.173	99,87	59,19
18	Tıbbi Hizmetler ve Tekn.	Elektronörofizyoloji	41	2.074	99,68	35,63
19	Tıbbi Hizmetler ve Tekn.	Çevre Sağlığı	6	250	60,71	13,33
20	Tıbbi Hizmetler ve Tekn.	Patoloji Laboratuvar Teknikleri	37	1.754	99,85	47,32
21	Tıbbi Hizmetler ve Tekn.	Otopsi Yardımcılığı	4	205	99,34	98,33
22	Tıbbi Hizmetler ve Tekn.	Perfüzyon Teknikleri	20	882	99,13	37,64
23	Tıbbi Hizmetler ve Tekn.	Nükleer Tıp Teknikleri	5	205	98,72	13,33
24	Terapi ve Rehabilitasyon	Fizyoterapi	93	5.424	100,00	67,46
25	Terapi ve Rehabilitasyon	İş ve Uğraşı Terapisi	5	245	85,80	20,00
26	Terapi ve Rehabilitasyon	Engelli Bakımı ve Rehabilit.	22	3040	74,05	42,00
27	Eczacılık	Eczane Hizmetleri	27	1.521	100,00	41,08
28	Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri	Çocuk Gelişimi	225	19.988	100,00	77,47
29	Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri	Çocuk Koruma ve Bakım Hizmetleri	3	155	97,62	33,04
30	Yönetim ve Organizasyon	Sağlık Kurumları İşletmeciliği	94	16.264	69,62	41,18
31	Mülkiyet Koruma ve Güvenlik	Acil Durum ve Afet Yönetimi	14	4.081	100,00	59,79
TOPLAM			1.773	125.690	92,25	47,15

5. ÖNLİSANS SAĞLIK EĞİTİMİNİN GELECEĞİ

Önlisans sağlık eğitiminde gelecekte hangi alanlarda ihtiyaç olacağı, hangi alanlarda ihtiyaçtan fazla insan kaynağı birikimi oluşacağı hususlarının değerlendirilmesi, bu alanlarda önlisans eğitimi veren/vermeyi planlayan üniversiteler için olduğu kadar gerek sektör gerekse de kariyer planı yapan gençler için önemli bir göstergedir. Zira, bazı mesleklerde yaşanan ve plansızlık sonucu oluşan fazla ya da yetersiz yetişmiş eleman probleminin sağlık sektöründe de yaşanması kaçınılmaz olabilecektir. Bu bakımdan, sağlık alanındaki önlisans eğitimi veren okul ve programların bu çerçevede yeniden ele alınması bakımından, bu değerlendirme önem taşımaktadır.

Sağlık sektörüyle ilgili olarak gelecek değerlendirmesi yapabilmemiz bakımından mevcuttaki en önemli resmi kaynak olan Sağlık Bakanlığı'nın 2023 vizyonu raporu incelendiğinde, ilk olarak dikkati çeken husus, YÖK'ün mezunlarını sağlık teknikeri olarak kabul ettiği alanlardan sadece 19 tanesi bu listede yer almaktadır. Bu alanlar için Sağlık Bakanlığı'nın 2023 hedefleri gözetildiğinde, fazla mezun olacak alanlar, mezun sayısının yetersiz kalacağı alanlar ve hakkında tahmin verisi bulunmayan alanlar aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

Tablo 3. Sağlık Bakanlığı 2023 Sağlık İşgücü Hedefleri ile Sağlık Programları Mezun Sayısı İlişkisi

	Bölüm adı	Program adı	Sağlık Bakanlığı'na göre 2023'te oluşacak durum (Mezun sayısı - İhtiyaç)	Sonuç
1	Elektronik ve Otomasyon	Biyomedikal Cihaz Teknolojisi	Veri yok	-
2	Veterinerlik	Laborant ve Veteriner Sağlık	Veri yok	-
3	Sağlık Bakım Hizmetleri	Yaşlı Bakımı	Veri yok	-
4	Sağlık Bakım Hizmetleri	Evde Hasta Bakımı	Veri yok	-
5	Sağlık Bakım Hizmetleri	Podoloji	- 1000	Mezun sayısı yetersiz kalacak
6	Dişçilik Hizmetleri	Ağız ve Diş Sağlığı	-10.500	Mezun sayısı yetersiz kalacak
7	Dişçilik Hizmetleri	Diş Protez Teknolojisi	-500	Mezun sayısı yetersiz kalacak
8	Tıbbi Hizmetler ve Tekn.	İlk ve Acil Yardım	+3.300	İhtiyaçtan fazla mezun olacak
9	Tıbbi Hizmetler ve Tekn.	Tıbbi Laboratuvar Teknikleri	+34.000	İhtiyaçtan fazla mezun olacak
10	Tıbbi Hizmetler ve Tekn.	Optisyenlik	Veri yok	-
11	Tıbbi Hizmetler ve Tekn.	Ortopedik Protez ve Ortez	+1.700	İhtiyaçtan fazla mezun olacak
12	Tıbbi Hizmetler ve Tekn.	Tıbbi Görüntüleme Teknikleri	+11.000	İhtiyaçtan fazla mezun olacak
13	Tıbbi Hizmetler ve Tekn.	Radyoterapi	+600	İhtiyaçtan fazla mezun olacak
14	Tıbbi Hizmetler ve Tekn.	Odyometri	+1.500	İhtiyaçtan fazla mezun olacak
15	Tıbbi Hizmetler ve Tekn.	Ameliyathane Hizmetleri	-7.500	Mezun sayısı yetersiz kalacak
16	Tıbbi Hizmetler ve Tekn.	Anestezi	+21.000	İhtiyaçtan fazla mezun olacak
17	Tıbbi Hizmetler ve Tekn.	Diyaliz	+2.300	İhtiyaçtan fazla mezun olacak
18	Tıbbi Hizmetler ve Tekn.	Elektronörofizyoloji	-750	Mezun sayısı yetersiz kalacak
19	Tıbbi Hizmetler ve Tekn.	Çevre Sağlığı	Veri yok	-
20	Tıbbi Hizmetler ve Tekn.	Patoloji Laboratuvar Teknikleri	Veri yok	-
21	Tıbbi Hizmetler ve Tekn.	Otopsi Yardımcılığı	+200	İhtiyaçtan fazla mezun olacak

	Bölüm adı	Program adı	Sağlık Bakanlığı'na göre 2023'te oluşacak durum (Mezun sayısı - İhtiyaç)	Sonuç
22	Tıbbi Hizmetler ve Tekn.	Perfüzyon Teknikleri	-250	Mezun sayısı yetersiz kalacak
23	Tıbbi Hizmetler ve Tekn.	Nükleer Tıp Teknikleri	Veri yok	-
24	Terapi ve Rehabilitasyon	Fizyoterapi	+7.000	İhtiyaçtan fazla mezun olacak
25	Terapi ve Rehabilitasyon	İş ve Uğraşı Terapisi	-2.500	Mezun sayısı yetersiz kalacak
26	Terapi ve Rehabilitasyon	Engelli Bakımı ve Rehabilitasyon	Veri yok	-
27	Eczacılık	Eczane Hizmetleri	-4.000	Mezun sayısı yetersiz kalacak
28	Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri	Çocuk Gelişimi	Veri yok	-
29	Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri	Çocuk Koruma ve Bakım Hizmetleri	Veri yok	-
30	Yönetim ve Organizasyon	Sağlık Kurumları İşletmeciliği	Veri yok	-
31	Mülkiyet Koruma ve Güvenlik	Acil Durum ve Afet Yönetimi	Veri yok	-

Sağlık Bakanlığı'nın sağlık sektörü için çizdiği 2023 vizyonuna bakıldığında, şu anda YÖK bünyesinde üniversitelerde açılan önlisans bölümlerinden sadece 7 tanesinin yetiştirdiği mezunlar yeterli olmayacak, geri kalan 10 tanesinde ise ihtiyaçtan fazla mezun sayısına ulaşılabileceği görülmektedir. Bazı branşlarda oluşacak fazlalık makul görünse de, bazı branşlarda oluşacak fazla mezun sayısı, piyasanın kaldırabileceği ölçünün çok üzerindedir. Bu projeksiyon baz alındığında, 2023 sonrasında anılan 10 branşta oluşacak fazlalık büyük bir kaynak israfının oluşmasına yol açacak potansiyelde gözükmemektedir. 31 alandan 17'si için somut veriler oluşurken, iki alanda (Perfüzyon Teknikleri, Biyomedikal Cihaz Teknolojisi) 2023 hedefleri belirtilmiş, mevcut durumun devamı halinde oluşacak arz verisi paylaşılmamıştır. Geride kalan 14 alan 2023 vizyonunda zikredilen alanlar arasında yer almadığı için, bu branşlarla ilgili öngörü oluşturulamamıştır. Bunların dışında, YÖK'ün mezunlarını sağlık teknikeri olarak kabul etmediği Tıbbi Sekreterlik ve Dokümantasyon alanı için 2014'teki mevcut işgücü 48.450, 2023 hedefi 90.000, mevcut durumun devamı halinde oluşacak arzın 87.300 olacağı, bu alanda yaklaşık 2.700 kişilik bir eksikliğin oluşacağı belirtilmiş olup, söz konusu zamana kadar bu alandan mezun olanların istihdam sorunu yaşamayacağı öngörülmüştür.

Diğer taraftan, sağlık alanında gelecekte yaşanacak insan kaynakları problemlerini tespitte kullanabileceğimiz bir başka resmi veri de her yıl İŞKUR tarafından hazırlanan İşgücü Piyasası Araştırma Sonuç Raporları'dır.

İŞKUR tarafından hazırlanan 2015 yılına ait İşgücü Piyasası Araştırma Sonuç Raporu incelendiğinde, Türkiye genelinde "İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri" alanında 2014'ten 2015'e açık iş sayısındaki oransal değişim % 20,1 olmuştur, yani bu alandaki eleman ihtiyacında yüksek düzeyde artış görülmektedir (İŞKUR, 2016: 48).

2015 yılı verilerine göre "İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri" alanında açık iş verme oranı % 18,1 olarak gerçekleşmiştir. "İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri" alanı 2014'te tüm sektörler arasında en çok açık iş verme oranı olan 2. alan olurken, 2015'te 3. alan olmuştur.

Aynı raporun 191. sayfasında "Temininde Güçlük Çekilen Meslek Veren İşyerlerinin Sektörel Dağılımı" analizinde "İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri" alanı, 2015 yılında 10 ve daha fazla eleman çalıştıran işyerlerinde % 42,7 çıkmış, tüm sektörler arasında açık ara ilk sırayı almıştır. Yani, sağlık ve sosyal hizmetler alanında eleman temin etmede büyük güçlük yaşanmaktadır. Bu oran, 2014 yılında % 54,1 olarak gerçekleşmişti.

Aynı raporun 198. sayfasında eleman temin etme güçlüğünün en önemli nedeni 69,5 ile "Gerekli mesleki beceriye/niteliğe sahip eleman bulunamaması" olarak gösterilmiş, bu konuda eğitilmiş eleman sayısı sıkıntısı somut bir biçimde ortaya konulmuştur.

Yine aynı raporun 219. sayfasında “Sektörlere Göre İstihdam Beklentileri” sonuçlarına yer verilmiş, “İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri” alanı, % 22,3 artış beklentisi ile en yüksek beklentinin olduğu alan olmuştur.

Sözkonusu raporun 297. sayfasında bu sektörde açık işi en çok olan meslekler sıralamasında 10 ve daha fazla eleman çalıştıran işyerlerinde altıncı sırayı Acil Tıpçılar almaktadır. Temininde güçlük çekilen elemanlar sıralamasında da paramedikler üst sıralarda yer almaktadır. Raporun 299. sayfasında net istihdam artışı beklenen meslekler arasında yine paramedikler üst sıralarda yer almaktadır. Aynı zamanda açık işi olan meslekler arasında da paramedikler bulunmaktadır. Bu sektörde faaliyet gösteren işverenlerin istihdam değişimi beklentisi de 2016 için % 11,1 pozitif yönde gerçekleşmiştir.

6. DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, sağlık önlisans eğitimi verilen programlar sıralanarak, Sağlık Bakanlığı tarafından ülke genelindeki sağlık kuruluşlarının 2023 yılına kadar olan tekniker ihtiyaçlarıyla karşılaştırılmıştır. Sağlık Bakanlığı'nın 2023 vizyonu çalışmasının 2014'te yapılmış olması ve o yıldan çalışmanın yapıldığı zamana kadar geçen sürede Türkiye'deki önlisans programlarının sayı ve kontenjanlarında büyük artış yaşanmış olup, yukarıdaki karşılaştırmaya çeşitli ilaveler ve yeniden değerlendirmeler yapmak gerekmiştir.

Ülkemizde 2017 ÖSYS verilerine göre, 31 farklı alanda toplam 1.773 sağlık önlisans programı bulunmakta olup bu programlara 2017'de verilen toplam kontenjan 125.690'dır. Devlet üniversitelerinde kontenjan doluluk oranı % 92,25 iken, vakıf üniversitelerinde % 47,15'tir.

Bu bölümde, Sağlık Bakanlığı tarafından sağlık teknikeri kabul edilen sağlık önlisans programları tek tek değerlendirilerek, yeni program açılıp açılmaması ve kontenjanların azaltılması ya da artırılması ile ilgili öneriler sıralanacaktır.

	Bölüm adı	Program adı	Programla ilgili değerlendirme ve öneri
1	Elektronik ve Otomasyon	Biyomedikal Cihaz Teknolojisi	Bu programdan yetişecek teknikerler için Sağlık Bakanlığı mevcut durum ve 2023 hedefi belirtmemiştir. 2017 yılı ÖSYS kontenjan kılavuzuna göre, Türkiye'de 64 programda toplam 3.360 kontenjanı olan bu alanda, 2017 yerleştirmelerinde devlet üniversitelerinin kontenjanlarının % 72,09'u, vakıf üniversitelerinin ise % 26,64'ü ancak dolmuştur. Bu durum, program ve kontenjan sayısının yüksek olduğunu, bunun yanında öğrenci talebinin de yeterli olmadığını göstermekte olup YENİ PROGRAM AÇILMAMASI ve KONTENJAN ARTTIRILMAMASI , mümkünse program ve kontenjan azaltmasına gidilmesi uygun olacaktır.
2	Veterinerlik	Laborant ve Veteriner Sağlık	Bu programdan yetişecek teknikerler için Sağlık Bakanlığı mevcut durum ve 2023 hedefi belirtmemiştir. 2017 yılı ÖSYS kontenjan kılavuzuna göre, Türkiye'de 63 programda toplam 6.330 kontenjanı olan bu alanda, 2017 yerleştirmelerinde devlet üniversitelerinin kontenjanlarının % 83,59'u dolmuştur. Vakıf üniversitelerinde bu program bulunmamakta, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim sisteminde 3.000 kontenjanlık bir program bulunmaktadır. Boş kalan kontenjanların büyük kısmının açıköğretim programında olduğu düşünülmekte, şu an için bu programın sayı ve kontenjanlarının piyasa ve öğrenci talepleri bakımından uygun olduğu görülmekte ise de, en azından YENİ PROGRAM AÇILMAMASI ve KONTENJAN ARTTIRILMAMASI 'nin uygun olacağı öngörülmektedir.

	Bölüm adı	Program adı	Programla ilgili değerlendirme ve öneri
3	Sağlık Bakım Hizmetleri	Yaşlı Bakımı	Bu programdan yetişecek teknikerler için Sağlık Bakanlığı mevcut durum ve 2023 hedefi belirtmemiştir. 2017 yılı ÖSYS kontenjan kılavuzuna göre, Türkiye’de 98 programda toplam 6.793 kontenjanı olan bu alanda, 2017 yerleştirmelerinde devlet üniversitelerinin kontenjanlarının % 62,06’sı, vakıf üniversitelerinin ise % 50,00’si dolmuştur. Ayrıca yaşlı bakımı alanında çalışmak için ilkökul mezunu olmak ve bir sertifika alınmasının yeterli olması, bu alan mezunları için büyük bir dezavantaj oluşturmaktadır. Bu durum, program ve kontenjan sayısının yüksek olduğunu, bunun yanında öğrenci talebinin de yeterli olmadığını göstermekte olup YENİ PROGRAM AÇILMAMASI ve KONTENJAN ARTTIRILMAMASI , mümkünse program ve kontenjan azaltmasına gidilmesi uygun olacaktır.
4	Sağlık Bakım Hizmetleri	Evde Hasta Bakımı	Bu programdan yetişecek teknikerler için Sağlık Bakanlığı mevcut durum ve 2023 hedefi belirtmemiştir. 2017 yılı ÖSYS kontenjan kılavuzuna göre, Türkiye’de 21 programda toplam 1.005 kontenjanı olan bu alanda, 2017 yerleştirmelerinde devlet üniversitelerinin kontenjanlarının % 59,30’u, vakıf üniversitelerinin ise % 12,50’si dolmuştur. Bu alanda, program ve kontenjan sayısı yüksek olmamasına karşın, öğrenci talebinin oldukça düşük olduğu görülmüştür. Dolayısıyla, bu alanla ilgili isim ve içerikle ilgili yeniden bir düzenlemenin yapılmasının daha uygun olacağı; bu nedenle YENİ PROGRAM AÇILMAMASI ve KONTENJAN ARTTIRILMAMASI önerilmektedir.
5	Sağlık Bakım Hizmetleri	Podoloji	Sağlık Bakanlığı bu programdan mezun olan teknikerler için 2023’e kadar 1000 kişilik bir ihtiyaç olacağını öngörmüş. 2017 yılı ÖSYS kontenjan kılavuzuna göre, Türkiye’de 6 programda toplam 205 kontenjanı olan bu alanda, devlet üniversitelerindeki kontenjanların tamamı dolarken, vakıf üniversitelerinde doluluk oranı % 37,5 olarak gerçekleşmiştir. Şu an mevcut kontenjan sayısı ile Sağlık Bakanlığı’nın 2023’te bu alanla ilgili hedefine ulaşılması mümkün görünmektedir. Bu nedenle, bu alanda YENİ PROGRAM AÇILMAMASI ve KONTENJAN ARTTIRILMAMASI önerilmektedir.
6	Dişçilik Hizmetleri	Ağız ve Diş Sağlığı	Sağlık Bakanlığı bu programdan mezun olan teknikerler için 2023’e kadar 20.000 kişilik bir ihtiyaç olacağı, 2014 itibariyle de mevcutta 6.500 kişilik işgücü olduğu belirtilmiş. 2017 yılı ÖSYS kontenjan kılavuzuna göre, Türkiye’de bu alanda 59 programda toplam 3.537 kontenjan bulunmakta, devlet üniversitelerinde % 100, vakıf üniversitelerinde % 75,31 doluluk görülmektedir. Şu anki kontenjan ile bakanlığın 2023 hedefine ulaşılması mümkün görünmektedir. Bu nedenle, bu alanda YENİ PROGRAM AÇILMAMASI ve KONTENJAN ARTTIRILMAMASI önerilmektedir.
7	Dişçilik Hizmetleri	Diş Protez Teknolojisi	Sağlık Bakanlığı bu programdan mezun olan teknikerler için 2023’e kadar 10.150 kişilik bir ihtiyaç olacağı, 2014 itibariyle de mevcutta 4.000 kişilik işgücü olduğu belirtilmiş. 2017 yılı ÖSYS kontenjan kılavuzuna göre, Türkiye’de bu alanda 36 programda toplam 1.973 kontenjan bulunmakta, devlet üniversitelerinde % 100, vakıf üniversitelerinde % 49,61 doluluk görülmektedir. Şu anki kontenjan ile bakanlığın 2023 hedefine ulaşılması mümkün görünmektedir. Bu nedenle, bu alanda YENİ PROGRAM AÇILMAMASI ve KONTENJAN ARTTIRILMAMASI önerilmektedir.
8	Tıbbi Hizmetler ve Teknikler	İlk ve Acil Yardım	Sağlık Bakanlığı’nın 2023 vizyonuna göre, 27.000 acil tıp teknikerine, 50.000 acil tıp teknisyenine ihtiyaç görülmekte; 2014’te mevcut iş gücü 4.800 tekniker ve yaklaşık 30.000 teknisyen olarak görülmektedir. Türkiye’de 176 önlisans programında toplam 10.052 kontenjan bulunmakta olup, bu sayı ihtiyacın çok üzerinde çıktı üretecek bir tabloyu ortaya koymaktadır. Kontenjanların tamamının dolduğu bu alanda YENİ PROGRAM AÇILMAMASI ve KONTENJAN ARTTIRILMAMASI , bunun ötesinde kontenjanların azaltılması önerilmektedir.

	Bölüm adı	Program adı	Programla ilgili değerlendirme ve öneri
9	Tıbbi Hizmetler ve Teknikler	Tıbbi Laboratuvar Teknikleri	Sağlık Bakanlığı verilerine göre, bu programdan mezun olan teknikerler için 2023'e kadar 22.000 kişilik bir ihtiyaç olacağı, 2014 itibariyle de mevcutta 18.000 kişilik işgücü olduğu belirtilmiştir. 2017 yılı ÖSYS kontenjan kılavuzuna göre, Türkiye'de bu alanda 144 programda toplam 7.953 kontenjan bulunmakta, devlet üniversitelerinde % 98,76, vakıf üniversitelerinde % 43,04 doluluk görülmektedir. Bu alanda bugün itibariyle ihtiyaçtan fazla mezun olduğu düşünülmekte; bu nedenle, bu alanda YENİ PROGRAM AÇILMAMASI ve KONTENJAN ARTTIRILMAMASI , bunun ötesinde kontenjanların azaltılması önerilmektedir.
10	Tıbbi Hizmetler ve Teknikler	Optisyenlik	Sağlık Bakanlığı'nın sağlık teknikeri olarak kabul ettiği bu alanla ilgili kamu ve özel sağlık kuruluşlarında istihdam öngörülmemiş. 2017 yılı ÖSYS kontenjan kılavuzuna göre bu alanda 67 programda toplam 3.333 kontenjan bulunmakta olup; devlet üniversitelerinde % 99,87, vakıf üniversitelerinde % 46,35 doluluk görülmektedir. Her yıl üç binin üzerinde mezun verildiği görülen bu alanda artık YENİ PROGRAM AÇILMAMASI ve KONTENJAN ARTTIRILMAMASI önerilmektedir.
11	Tıbbi Hizmetler ve Teknikler	Ortopedik Protez ve Ortez	Sağlık Bakanlığı verilerine göre, bu programdan mezun olan teknikerler için 2023'e kadar 1.012 kişilik bir ihtiyaç olacağı, 2014 itibariyle de mevcutta 729 kişilik işgücü olduğu belirtilmiştir. 2017 yılı ÖSYS kontenjan kılavuzuna göre, Türkiye'de bu alanda 20 programda toplam 902 kontenjan bulunmakta, devlet üniversitelerinde % 100,00, vakıf üniversitelerinde % 38,72 doluluk görülmektedir. Bu alanda bugün itibariyle ihtiyaçtan fazla mezun olduğu düşünülmekte; bu nedenle, bu alanda YENİ PROGRAM AÇILMAMASI ve KONTENJAN ARTTIRILMAMASI , bunun ötesinde kontenjanların azaltılması önerilmektedir.
12	Tıbbi Hizmetler ve Teknikler	Tıbbi Görüntüleme Teknikleri	Sağlık Bakanlığı verilerine göre, bu programdan mezun olan teknikerler için 2023'e kadar 26.000 kişilik bir ihtiyaç olacağı, 2014 itibariyle de mevcutta 13.449 kişilik işgücü olduğu belirtilmiştir. 2017 yılı ÖSYS kontenjan kılavuzuna göre, Türkiye'de bu alanda 112 programda toplam 6.354 kontenjan bulunmakta, devlet üniversitelerinde % 99,96, vakıf üniversitelerinde % 63,97 doluluk görülmektedir. Bu alanda bugün itibariyle ihtiyaçtan fazla mezun olduğu düşünülmekte; bu nedenle, bu alanda YENİ PROGRAM AÇILMAMASI ve KONTENJAN ARTTIRILMAMASI , bunun ötesinde kontenjanların azaltılması önerilmektedir.
13	Tıbbi Hizmetler ve Teknikler	Radyoterapi	Sağlık Bakanlığı verilerine göre, bu programdan mezun olan teknikerler için 2023'e kadar 2.800 kişilik bir ihtiyaç olacağı, 2014 itibariyle de mevcutta 331 kişilik işgücü olduğu belirtilmiştir. 2017 yılı ÖSYS kontenjan kılavuzuna göre, Türkiye'de bu alanda 38 programda toplam 1.977 kontenjan bulunmakta, devlet üniversitelerinde % 100,00, vakıf üniversitelerinde % 39,18 doluluk görülmektedir. Bu alanda bugün itibariyle ihtiyaçtan fazla mezun olduğu düşünülmekte; bu nedenle, bu alanda YENİ PROGRAM AÇILMAMASI ve KONTENJAN ARTTIRILMAMASI , bunun ötesinde kontenjanların azaltılması önerilmektedir.
14	Tıbbi Hizmetler ve Teknikler	Odyometri	Sağlık Bakanlığı verilerine göre, bu programdan mezun olan teknikerler için 2023'e kadar 3.550 kişilik bir ihtiyaç olacağı, 2014 itibariyle de mevcutta 1.216 kişilik işgücü olduğu belirtilmiştir. 2017 yılı ÖSYS kontenjan kılavuzuna göre, Türkiye'de bu alanda 51 programda toplam 3.064 kontenjan bulunmakta, devlet üniversitelerinde % 99,83, vakıf üniversitelerinde % 47,95 doluluk görülmektedir. Bu alanda bugün itibariyle ihtiyaçtan fazla mezun olduğu düşünülmekte; bu nedenle, bu alanda YENİ PROGRAM AÇILMAMASI ve KONTENJAN ARTTIRILMAMASI , bunun ötesinde kontenjanların azaltılması önerilmektedir.

	Bölüm adı	Program adı	Programla ilgili değerlendirme ve öneri
15	Tıbbi Hizmetler ve Teknikler	Ameliyathane Hizmetleri	Sağlık Bakanlığı verilerine göre, bu programdan mezun olan teknikerler için 2023'e kadar 10.500 kişilik bir ihtiyaç olacağı, 2014 itibariyle de mevcutta 411 kişilik işgücü olduğu belirtilmiştir. 2017 yılı ÖSYS kontenjan kılavuzuna göre, Türkiye'de bu alanda 69 programda toplam 3.794 kontenjan bulunmakta, devlet üniversitelerinde % 99,88, vakıf üniversitelerinde % 56,38 doluluk görülmektedir. Bu alanda YENİ PROGRAM AÇILMAMASI ve KONTENJAN ARTTIRILMAMASI önerilmektedir.
16	Tıbbi Hizmetler ve Teknikler	Anestezi	Sağlık Bakanlığı verilerine göre, bu programdan mezun olan teknikerler için 2023'e kadar 10.500 kişilik bir ihtiyaç olacağı, 2014 itibariyle de mevcutta 9.287 kişilik işgücü olduğu belirtilmiştir. 2017 yılı ÖSYS kontenjan kılavuzuna göre, Türkiye'de bu alanda 98 programda toplam 5.797 kontenjan bulunmakta, devlet üniversitelerinde % 99,95, vakıf üniversitelerinde % 87,76 doluluk görülmektedir. Bu alanda bugün itibariyle ihtiyaçtan fazla mezun olduğu düşünülmekte; bu nedenle, bu alanda YENİ PROGRAM AÇILMAMASI ve KONTENJAN ARTTIRILMAMASI önerilmektedir.
17	Tıbbi Hizmetler ve Teknikler	Diyaliz	Sağlık Bakanlığı verilerine göre, bu programdan mezun olan teknikerler için 2023'e kadar 6.300 kişilik bir ihtiyaç olacağı, 2014 itibariyle de mevcutta 4.370 kişilik işgücü olduğu belirtilmiştir. 2017 yılı ÖSYS kontenjan kılavuzuna göre, Türkiye'de bu alanda 55 programda toplam 3.173 kontenjan bulunmakta, devlet üniversitelerinde % 99,87, vakıf üniversitelerinde % 59,19 doluluk görülmektedir. Bu alanda bugün itibariyle ihtiyaçtan fazla mezun olduğu düşünülmekte; bu nedenle, bu alanda YENİ PROGRAM AÇILMAMASI ve KONTENJAN ARTTIRILMAMASI önerilmektedir.
18	Tıbbi Hizmetler ve Teknikler	Elektronörofizyoloji	Sağlık Bakanlığı verilerine göre, bu programdan mezun olan teknikerler için 2023'e kadar 2.000 kişilik bir ihtiyaç olacağı, 2014 itibariyle de mevcutta sadece 26 kişilik işgücü olduğu belirtilmiştir. 2017 yılı ÖSYS kontenjan kılavuzuna göre, Türkiye'de bu alanda 41 programda toplam 2.074 kontenjan bulunmakta, devlet üniversitelerinde % 99,68, vakıf üniversitelerinde % 35,63 doluluk görülmektedir. Bu alanda bugün itibariyle ihtiyaçtan fazla mezun olduğu düşünülmekte; bu nedenle, bu alanda YENİ PROGRAM AÇILMAMASI ve KONTENJAN ARTTIRILMAMASI , bunun ötesinde kontenjanların azaltılması önerilmektedir.
19	Tıbbi Hizmetler ve Teknikler	Çevre Sağlığı	Sağlık Bakanlığı'nın hazırladığı raporda, bu alanla ilgili herhangi bir veri bulunmamaktadır. 2017 yılı ÖSYS kontenjan kılavuzuna göre, Türkiye'de bu alanda 6 programda toplam 250 kontenjan bulunmakta, devlet üniversitelerinde % 60,71, vakıf üniversitelerinde % 13,33 doluluk görülmektedir. İstihdamla ilgili elde net veri bulunmamakla birlikte, öğrenci tercihinin düşük olması nedeniyle YENİ PROGRAM AÇILMAMASI ve KONTENJAN ARTTIRILMAMASI önerilmektedir. Zira YÖK de, % 85'in altında doluluk oranına sahip programların açılması ya da öğrenci alımına izin vermeme yönünde karar almış ve uygulamaktadır.
20	Tıbbi Hizmetler ve Teknikler	Patoloji Laboratuvar Teknikleri	Sağlık Bakanlığı'nın hazırladığı raporda, bu alanla ilgili herhangi bir veri bulunmamaktadır. 2017 yılı ÖSYS kontenjan kılavuzuna göre, Türkiye'de bu alanda 37 programda toplam 1.754 kontenjan bulunmakta, devlet üniversitelerinde % 99,85, vakıf üniversitelerinde % 47,32 doluluk görülmektedir. İstihdamla ilgili elde net veri bulunmamakla birlikte, program ve kontenjan sayısının fazlalığı göz önüne alındığında, YENİ PROGRAM AÇILMAMASI ve KONTENJAN ARTTIRILMAMASI önerilmektedir.

	Bölüm adı	Program adı	Programla ilgili değerlendirme ve öneri
21	Tıbbi Hizmetler ve Teknikler	Otopsi Yardımcılığı	Sağlık Bakanlığı verilerine göre, Adli Tıp Teknikerliği için 2023'e kadar 260 kişilik bir ihtiyaç olacağı, 2014 itibariyle de mevcutta sadece 40 kişilik işgücü olduğu belirtilmiştir. 2017 yılı ÖSYS kontenjan kılavuzuna göre, Türkiye'de bu alanda 4 programda toplam 205 kontenjan bulunmakta, devlet üniversitelerinde % 99,34, vakıf üniversitelerinde % 98,33 doluluk görülmektedir. Bu alanda bugün itibariyle ihtiyaçtan fazla mezun olduğu düşünülmekte; bu nedenle, bu alanda YENİ PROGRAM AÇILMAMASI ve KONTENJAN ARTTIRILMAMASI önerilmektedir.
22	Tıbbi Hizmetler ve Teknikler	Perfüzyon Teknikleri	Sağlık Bakanlığı verilerine göre, bu programdan mezun olan teknikerler için 2023'e kadar 950 kişilik bir ihtiyaç olacağı, 2014 itibariyle de mevcutta 707 kişilik işgücü olduğu belirtilmiştir. 2017 yılı ÖSYS kontenjan kılavuzuna göre, Türkiye'de bu alanda 20 programda toplam 882 kontenjan bulunmakta, devlet üniversitelerinde % 99,13, vakıf üniversitelerinde % 37,64 doluluk görülmektedir. Bu alanda bugün itibariyle ihtiyaçtan fazla mezun olduğu düşünülmekte; bu nedenle, bu alanda YENİ PROGRAM AÇILMAMASI ve KONTENJAN ARTTIRILMAMASI önerilmektedir.
23	Tıbbi Hizmetler ve Teknikler	Nükleer Tıp Teknikleri	Sağlık Bakanlığı'nın hazırladığı raporda, bu alanla ilgili herhangi bir veri bulunmamaktadır. 2017 yılı ÖSYS kontenjan kılavuzuna göre, Türkiye'de bu alanda 5 programda toplam 205 kontenjan bulunmakta, devlet üniversitelerinde % 98,72, vakıf üniversitelerinde % 13,33 doluluk görülmektedir. İstihdamla ilgili elde net veri bulunmamakla birlikte, bu alanda YENİ PROGRAM AÇILMASININ UYGUN OLACAĞI düşünülmektedir.
24	Terapi ve Rehabilitasyon	Fizyoterapi	Sağlık Bakanlığı verilerine göre, bu programdan mezun olan teknikerler için 2023'e kadar 3.500 kişilik bir ihtiyaç olacağı, 2014 itibariyle de mevcutta 441 kişilik işgücü olduğu belirtilmiştir. 2017 yılı ÖSYS kontenjan kılavuzuna göre, Türkiye'de bu alanda 93 programda toplam 5.424 kontenjan bulunmakta, devlet üniversitelerinde % 100,00, vakıf üniversitelerinde % 67,46 doluluk görülmektedir. Bu alanda bugün itibariyle ihtiyaçtan fazla mezun olduğu düşünülmekte; bu nedenle, bu alanda YENİ PROGRAM AÇILMAMASI ve KONTENJAN ARTTIRILMAMASI önerilmektedir.
25	Terapi ve Rehabilitasyon	İş ve Uğraşı Terapisi	Sağlık Bakanlığı verilerine göre, bu programdan mezun olan teknikerler için 2023'e kadar 3.500 kişilik bir ihtiyaç olacağı, 2014 itibariyle de mevcutta 200 kişilik işgücü olduğu belirtilmiştir. 2017 yılı ÖSYS kontenjan kılavuzuna göre, Türkiye'de bu alanda 5 programda toplam 245 kontenjan bulunmakta, devlet üniversitelerinde % 85,80, vakıf üniversitelerinde % 20,00 doluluk görülmektedir. Bu alanda bugün itibariyle YENİ PROGRAM AÇILMASININ UYGUN OLACAĞI düşünülmektedir.
26	Terapi ve Rehabilitasyon	Engelli Bakımı ve Rehabilitasyon	Sağlık Bakanlığı'nın hazırladığı raporda, bu alanla ilgili herhangi bir veri bulunmamaktadır. 2017 yılı ÖSYS kontenjan kılavuzuna göre, Türkiye'de bu alanda 22 programda toplam 3.040 kontenjan bulunmakta, devlet üniversitelerinde % 74,05, vakıf üniversitelerinde % 42,00 doluluk görülmektedir. İstihdamla ilgili elde net veri bulunmamakla birlikte, program ve kontenjan sayısının fazlalığı göz önüne alındığında, YENİ PROGRAM AÇILMAMASI ve KONTENJAN ARTTIRILMAMASI önerilmektedir. Ayrıca, YÖK de, % 85'in altında doluluk oranına sahip programların açılması ya da öğrenci alımına izin vermeme yönünde karar almış ve uygulamaktadır.
27	Eczacılık	Eczane Hizmetleri	Sağlık Bakanlığı verilerine göre, bu programdan mezun olan teknikerler için 2023'e kadar 62.750 kişilik bir ihtiyaç olacağı belirtilmiştir, ancak 2014 itibariyle de mevcutta ne kadar işgücü olduğu belirtilmemiş. 2017 yılı ÖSYS kontenjan kılavuzuna göre, Türkiye'de bu alanda 27 programda toplam 1.521 kontenjan bulunmakta, devlet üniversitelerinde % 100,00, vakıf üniversitelerinde % 41,08 doluluk görülmektedir. Bu alanda bugün itibariyle YENİ PROGRAM AÇILMASININ UYGUN OLACAĞI düşünülmektedir.

	Bölüm adı	Program adı	Programla ilgili değerlendirme ve öneri
28	Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri	Çocuk Gelişimi	Sağlık Bakanlığı'nın hazırladığı raporda, bu alanla ilgili herhangi bir veri bulunmamaktadır. 2017 yılı ÖSYS kontenjan kılavuzuna göre, Türkiye'de bu alanda 225 programda toplam 19.988 kontenjan bulunmakta, devlet üniversitelerinde % 100,00, vakıf üniversitelerinde % 77,47 doluluk görülmektedir. İstihdamla ilgili elde net veri bulunmamakla birlikte, program ve kontenjan sayısının fazlalığı göz önüne alındığında, YENİ PROGRAM AÇILMAMASI ve KONTENJAN ARTTIRILMAMASI önerilmektedir.
29	Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri	Çocuk Koruma ve Bakım Hizmetleri	Sağlık Bakanlığı'nın hazırladığı raporda, bu alanla ilgili herhangi bir veri bulunmamaktadır. 2017 yılı ÖSYS kontenjan kılavuzuna göre, Türkiye'de bu alanda 3 programda toplam 155 kontenjan bulunmakta, devlet üniversitelerinde % 97,62, vakıf üniversitelerinde % 33,04 doluluk görülmektedir. İstihdamla ilgili elde net veri bulunmamakla birlikte, mezunların istihdamıyla ilgili daha net veriler olmadan YENİ PROGRAM AÇILMAMASI ve KONTENJAN ARTTIRILMAMASI önerilmektedir.
30	Yönetim ve Organizasyon	Sağlık Kurumları İşletmeciliği	Sağlık Bakanlığı'nın hazırladığı raporda, bu alanla ilgili herhangi bir veri bulunmamaktadır. 2017 yılı ÖSYS kontenjan kılavuzuna göre, Türkiye'de bu alanda 94 programda toplam 16.264 kontenjan bulunmakta, devlet üniversitelerinde % 69,62, vakıf üniversitelerinde % 41,18 doluluk görülmektedir. İstihdamla ilgili elde net veri bulunmamakla birlikte, program ve kontenjan sayısının fazlalığı göz önüne alındığında, YENİ PROGRAM AÇILMAMASI ve KONTENJAN ARTTIRILMAMASI önerilmektedir. Ayrıca, YÖK de, % 85'in altında doluluk oranına sahip programların açılması ya da öğrenci almına izin vermeme yönünde karar almış ve uygulamaktadır.
31	Mülkiyet Koruma ve Güvenlik	Acil Durum ve Afet Yönetimi	Sağlık Bakanlığı'nın hazırladığı raporda, bu alanla ilgili herhangi bir veri bulunmamaktadır. 2017 yılı ÖSYS kontenjan kılavuzuna göre, Türkiye'de bu alanda 14 programda toplam 4.081 kontenjan bulunmakta, devlet üniversitelerinde % 100,00, vakıf üniversitelerinde % 59,79 doluluk görülmektedir. İstihdamla ilgili elde net veri bulunmamakla birlikte, program ve kontenjan sayısının fazlalığı göz önüne alındığında, YENİ PROGRAM AÇILMAMASI ve KONTENJAN ARTTIRILMAMASI önerilmektedir.

Sağlık Bakanlığı ve YÖK verileri değerlendirildiğinde, sağlık önlisans programlarında artık bir durup yeniden planlama yapmanın zamanının geldiği görülmektedir. Ele alınan 31 sağlık programından sadece 3'ünde yetersiz kontenjan olduğu tespit edilmiş olup, geri kalan alanlarda artık yeni program açılmaması ve kontenjanların artırılmaması gerekmektedir. Yetersiz kontenjan olduğu değerlendirilen Nükleer Tıp Teknikleri, İş ve Uğraşı Terapisi ve Eczane Hizmetleri programları dışında artık yeni program açılmaması, kontenjanların arttırılmaması gereklidir.

Burada, sağlık teknikeri olarak unvan verilmesi uygun görülmemekle birlikte, sağlık sektörünün önemli unsurlardan biri olan Tıbbi Sekreter yetiştiren Tıbbi Dokümantasyon ve Sekreterlik programı ile ilgili de bir saptama yapmak uygun olacaktır. Sağlık Bakanlığı'nın 2023 vizyon raporunda 90.000 Tıbbi Sekreter'e ihtiyaç olduğu, 2014 mevcudunda ise 48.450 Tıbbi Sekreter bulunduğu belirtilmiş. 2017 ÖSYS verileri incelendiğinde, devlet ve vakıf üniversitelerinde 170 civarında program bulunduğu, devlet üniversitelerinde doluluk oranının % 99,99, vakıf üniversitelerinde ise % 90,65 olduğu görülmektedir. Bu alanda, Sağlık Bakanlığı 2023 hedeflerine ulaştığı görülmekte olup, yeni program açılmamasının uygun olacağı görülmektedir.

Bu tespitten ötesinde, artık Sağlık Bakanlığı ve YÖK bir araya gelerek mevcut durum ve gelecek değerlendirmesini beraber yaparak, ihtiyacın çok üzerinde olan program ve kontenjanları revize etmeli, genel olarak yeniden bir planlama yaparak hareket etmelidir.

YÖK'ün mutlaka ve mutlaka Sağlık Bakanlığı ve sağlık sektörü verilerini dikkate alarak hareket etmesi, üniversiteler ve meslek yüksekokullarını bu konuda uyarması gereklidir.

Sağlık önlisans programları ve öğrenci kontenjanlarının fazlalığının getirdiği bir diğer önemli sorun da, eğitim ve öğretim kalitesinin niteliğiyle ilgilidir. Mevcut rakamlar incelendiğinde, verimli ve kaliteli bir sağlık eğitimi için

sorunlu bir yapı olduğu görülmektedir. Zira sağlık eğitimi öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısının diğer branşlara göre daha düşük olmasını gerektirmekte; özellikle uygulama derslerinde tüm öğrencilerin uygulamalara katılımına imkan verecek bir oranı zorunlu kılmaktadır.

YÖK'ün mevcut durumla ilgili düzenleme yaparken, program ve kontenjan fazlalığı aşırı boyutlara ulaşan okulların verilerini değerlendirerek, bazı programları kapatma yoluna gitmesi de doğru bir tercih olacaktır. Burada, okulun fiziki durumu, öğretim elemanı kadrosu, uygulama laboratuvarlarının yeterliliği, vb. gibi doğrudan yetişecek tekniklerin yeterliliğini olumsuz etkileyecek durumda olan okullardaki programların kapatılması yoluna gidilmelidir. Zira kendi binası olmayan, laboratuvarları olmayan ve en önemlisi hiç alanda öğretim elemanı olmayan programların mevcudiyeti bilinen ve gözlenen bir husustur.

Program ve kontenjan dağılımına bakıldığında, vakıf üniversitelerindeki program sayısı ve kontenjanlarının da mutlaka gözden geçirilmesi gereklidir. Burada bize fikir veren en önemli veri, vakıf üniversitelerinde yerleşen öğrenci oranıdır. Devlet üniversitelerinde 2017 ÖSYS'ye göre yerleşme oranı % 92,25 iken, vakıf üniversitelerinde bu oranın % 47,15'te kalması; bu okulların kontenjanlarının yeniden gözden geçirilmesi için önemli bir veri ortaya koymaktadır.

Sağlık programlarında gözlenen ve yeniden değerlendirilmesi gereken bir diğer husus da, açık ve uzaktan eğitim programları, kontenjanları ve eğitim verimliliğidir. Bu programlarında incelenerek yeniden düzenlenmesi faydalı görülmektedir.

Sağlık sektörü bakımından önlisans düzeyindeki eğitim ve tekniker planlaması bakımından bu sonuçların yol gösterici olduğu düşünülmekte olup, konunun daha farklı boyutlarıyla da incelenmesi yararlı olacaktır. Zira literatürde de bu konuyla ilgili çalışma yetersizliği olduğu, bu araştırma sırasında ortaya çıkmıştır.

KAYNAKÇA

- Avcı, K. ve Ağaoğlu, S. (2014). "Türkiye'de Sağlık İnsan Kaynakları Planlaması", Sağlıkta Performans ve Kalite Dergisi, 83-94.
- Ergöl, Ş. (2011). "Türkiye'de Yükseköğretimde Hemşirelik Eğitimi", Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 1(3), 152-155.
- Gayef, A. (2017). "Türkiye'de Önlisans Eğitimi", Marmara Sağlık Hizmetleri Dergisi, 1(1), 13-15.
- Hızel, S. ve Kumbasar, H. (2000). "Neden Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulları Kuruldu?", Ankara Üniversitesi Dikimevi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Dergisi, 1(1), 1-4.
- İŞKUR, 2016 Türkiye Geneli İşgücü Piyasası Araştırması Sonuç Raporu, (<http://www.iskur.gov.tr/tr-tr/kurumsalbilgi/raporlar.aspx#dltop>) s. 48.
- Oktay, S. ve Aksayan, S. (1998). "2000'e İki Kala Türkiye'deki Hemşirelik İçin Yasal Düzenlemelere Bir Bakış", Hemşirelik Forumu 1(2), 77-80.
- Özcan, A. ve Yiğit, R. (2000). "Sağlık Yüksekokulları ve İlk Yıllarındaki Nicel Durumları", Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 4(2), 14-21.
- Özcan, C. (2011). "Türkiye'de Sağlık Teknikerliği Ön Lisans Eğitiminin Standardizasyonu", Sağlık ve Toplum Dergisi, Sayı: 2, 3-8.
- Ökdem, Ş., Abbasoğlu, A. ve Doğan, N. (2000). "Hemşirelik Tarihi, Eğitimi ve Gelişimi", Ankara Üniversitesi Dikimevi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Yıllığı, 1(1), 5-11.
- ÖSYM. (2017). 2017 ÖSYS Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu, (<http://www.osym.gov.tr/TR,13263/2017-osys-yuksekogretim-programlari-ve-kontenjanlari-kilavuzu.html>).
- Sağlık Bakanlığı. (2014). 2023 Yılı Sağlık İş Gücü Hedefleri ve Sağlık Eğitim, Ankara: Sağlık Bakanlığı Yay. No: 958. (<https://dosyamerkez.saglik.gov.tr/Eklenti/2912,2023saglikegitimbaski-webpdf.pdf?0& tag1=F5D3B4615C9B33C44FD202329148FB0FA3778B85>)

- Taştan, R. (2017). “Türkiye’de Önlisans Sağlık Meslekleri Eğitimi 35 Yaşında: Sevgiçiçeği Açan Tarlalardan, Portakal Çiçeği Kokan Bereketli Topraklara Kısa Bir Sağlık Meslekleri Eğitimi Tarihi Yolculuğu”, Marmara Sağlık Hizmetleri Dergisi, 1(1), 1-12.
- YÖK. (2014). Türkiye’de Sağlık Eğitimi ve Sağlık İnsangücü Durum Raporu, Eskişehir: YÖK Yay. No: 2014/1.(<http://www.yok.gov.tr/documents/10279/30217/T%C3%BCrkiye%27de+Sa%C4%9Fl%C4%B1k+E%C4%9Fitimi+ve+Sa%C4%9Fl%C4%B1k+%C4%B0nsang%C3%BCc%C3%BC%20Durum+Raporu+%28%C5%9Eubat+2014%29.pdf/00b8c1a8-19bf-41e0-b188-af0a28732e7f>).